

HUMAHUACA— POTOSI (BOLIVIA)

'Mogen onze kinderen met jullie op de foto?' Meestal zijn wij het die vragen of we iemand mogen fotograferen. Vooral hier in Bolivia is niet iedereen gecharmeerd van fotograferende toeristen, maar een groepje Argentijnen dat zelf op vakantie is, vindt die grote Holandeses tussen die veel kleinere Indianen wel interessant. Het speelt zich allemaal af op het centrale plein van Humahuaca, waar in de muur van de kerk een nis met een stalen deur is gebouwd. Achter die deur staat een mechanische San Francisco. Elke dag om twaalf uur gaat de deur onder begeleiding van 'hemelse' klangen langzaam open, komt Franciscus iets naar voren en steekt zijn rechterarm omhoog om de aanwezige menigte te zegenen. Daar tussendoor lopen Indiaanse vrouwen met hun handeltje, want dit is voor hen het moment om hoeden, sjaals en gehaakte armbandjes te verkopen.

Humahuaca is een van de vele oases aan de Rio Grande in de verder kale en droge steppe. Boven de kleine huizen van het stadje steekt een megalomaan onafhankelijkheidsmonument uit. Het geld had beter besteed kunnen worden.

Cactushout speelt hier een belangrijke rol. Het is overal aanwezig: deuren, lampen, tafels, dakbedekking en zelfs de bar van het restaurantje waar we wat eten is van cactushout. Het schillen van de stam schijnt een niet ongevaarlijke klus te zijn, soms zelfs nog met dodelijke afloop.

Net als de 1000-jarige eiken in Nederland zijn hier cactussen van dezelfde leeftijd en soms nog ouder. We denken dat de leeftijd gerelateerd is aan de lengte.

De volgende dag rijden we verder naar Iruya. Langzaam bouwen we 'hoogte' op om de mogelijke bijverschijnselen te voorkomen. De Andes blijft ons boeien en verrassen, na elke bocht nieuwe kleuren, diepere kloven en vooral de immense ruimte. De laatste klim naar Iruya gaat tot 4000m om vervolgens binnen 15 kilometer af te dalen naar 2700m. Uiterste concentratie voor Maria om elke keer weer goed de bocht in te gaan, af te remmen op de motor én tegelijkertijd rekening te houden met mogelijke tegenliggers op een steenslagweg die soms maar drie meter breed is, de bergwand links en het diepe rivierdal rechts.

De aankomst bij het plaatsje is indrukwekkend: huisjes en kerkje tegen de rotswand geplakt, langs steile straatjes die alleen maar omhoog lijken te gaan. We komen niet verder dan het pleintje voor de kerk, gaan lopend op onderzoek uit om een geschikte kampeerplek te vinden, wat niets oplevert. We rijden weer naar beneden en vragen een man of hij een ons kan helpen. Aan de andere kant van de rivierbedding moet ergens een kleine camping zijn. Na lang zoeken en nog eens vragen, vinden we uiteindelijk 'Gloria', en zo voelen we ons ook, want even later staan we op een prachtig plekje onder de bloeiende mimosa. De eigenaren verschijnen later, een jong Argentijns stel dat, naar wij vermoeden, de stad voor het platteland heeft verruild. Binnen vijf minuten zien we én een kolibrie in de boom én enkele condors hoog langs de rotswand zweven. Het is een grote kolibrie met lange staart en snavel die continu in beweging is. Onze Zuid Amerikaanse vogelgids schiet duidelijk te kort en ik reken een beetje op de onnavolgbare vogelkennis van Robert Westerhof, wanneer hij de foto's op de site bekijkt.

Het is hier lekker rustig en een mooie omgeving om het weekend door te brengen.

Schijn bedriegt. Het is zaterdag en dus feest aan de overkant. De discodreunen op het marktpleintje beginnen om tien uur en gaan door tot de volgende morgen half zeven. Afgewisseld met vuurwerk en een DJ die niet te stoppen is. Het geluid wordt in echo nog versterkt door de achterliggende rotswand. We horen alles dus twee keer. Het gekke is

dat de echo luider klinkt dan de muziek uit de boxen, die waarschijnlijk onder de bomen van het pleintje staan.

Nu we toch niet meer kunnen slapen, staan we op en maken ons klaar voor een wandeling door de Quebrada naar San Isidro, een klein dorpje in een volgende rivierkloof. De afstand is slechts 6,5 kilometer, maar op deze hoogte, in combinatie met de temperatuur, het stijgen en het ruwe terrein, zijn we ruim drie uur onderweg. Regelmatig moeten we zoeken naar een plek met stapstenen om de rivier over te steken. Halverwege hebben enkele gezinnen een stroompje afgedamd en plastic aan de binnenkant gelegd waardoor een klein zwembadje is ontstaan waarin ze de rest van de dag hoofd en lijf koel kunnen houden.

San Isidro ligt boven de rivierkloof en is alleen via een steile trap te bereiken. Aan de rand staan jongens te roepen, naar ons, denken we, maar aan de overzijde staan nog enkele huisjes waar vandaan ze antwoord krijgen. Communicatie op hoog niveau. In het dorpswinkeltje kopen we vers fruit en groente, een pak sap en vervolgens wandelen we in twee uur terug. Afdalen gaat sneller dan stijgen en de route is nu bekend.

De middag besteden we aan enkele klussen, zoals het schoonmaken van de waterfilters. In de verte zien we lichtflitsen en dondert het tussen de bergwanden, maar regen blijft uit, tot verdriet van de mensen hier, want vanaf januari is er geen druppel gevallen.

De volgende dag nemen we de weg terug naar de Panamericana. Wanneer we die bereiken nemen eerst nog wat foto's van Gauchico Antonio Gil. Dagelijks passeren we honderden monumentjes langs de weg. Eerst denken we dat op die plekken mensen zijn verongelukt. Dat is soms het geval, maar meestal gaat het om Gauchico, de Robin Hood van Argentinië en beschermer van alles wat op weg is. Dan zijn er nog de kleine huisjes als eerbetoon aan de vrouw die in de woestijn omkwam en waarvan het kind zich door haar moedermelk in leven wist te houden. Bij haar worden flessen water achtergelaten, soms honderden bij één kapelletje.

Vlak voor de Argentijns-Boliviaanse grens slaan we linksaf om iets verderop te overnachten in Yavi. Vóór ons dreigende luchten, enorme regenbuien die de grond niet bereiken vanwege de hitte en vlak voor het dorpje de 'Ocho hermanos', acht veelkleurige identieke bergruggen.

De camping municipal is niet toegankelijk voor onze auto's. We vragen de gendarmerie om raad en we mogen zelf een plekje uitzoeken. Dat vinden we naast het kerkje en het voormalige verblijf van de markies.

Yavi was van 1700 tot 1800 de hoofdplaats van een Marquesado, maar is nu een afgele-

gen slaperig dorpje tegen de grens met Bolivia. Lege straatjes aan beide zijden vaalbruine lemen huisjes met dichte deuren en luiken. Wanneer we door de 'hoofdstraat' wandelen zien we in gedachten openvliegende deuren, op straat gegooide gaucho's en paarden aan de drinkbak.

We eten in een restaurantje iets verderop met ook hier jonge Argentijnen die de stad zijn ontvlucht om op het platteland een nieuw bestaan op te bouwen. Wij zijn niet de enige gasten; enkele Amerikanen, birdwatchers, zijn hier onder leiding van een gids neergestreken. Ze gunnen zich nauwelijks de tijd om te eten, want de 'spotlist' van vandaag moet worden bijgewerkt aan de hand van de gemaakte foto's.

Marisol is de volgende dag onze gids. Direct na onze aankomst stond ze voor ons, met haar dochter Carolina en met fotomap, om ons ervan te overtuigen dat de omgeving alleen met haar bekeken kan worden. Haar uitstraling en enthousiasme neemt elke twijfel weg en om negen uur staat zij, mét chauffeur en auto klaar en gaan we eerst langs haar huis, waar Dirk haar overhaalt om ons even mee naar binnen te nemen. Het is verrassend om te zien hoeveel ruimte er achter die sombere bruine lemen muren is. Meerdere slaapkamers en een nieuwe grote badkamer met het oog op een B+B, waarvoor Marisol het uithangbord al klaar heeft staan. Een ondernemende vrouw met duidelijk meer ambities dan de meeste mensen hier.

We proeven van de soep, krijgen een korte cursus 'bonensoorten' die ze met haar schoonzus teelt op een omheind lapje grond aan de rand van het dorp. Wij rijden Yavi uit, beklimmen in de omgeving illegaal muurtjes om petrogliefen te bekijken bij een meertje met nandoes, een flamingo, vicuña's, ganzen en eenden.

De figuren in steen zijn vier tot vijf eeuwen oud en laten iets zien uit de tijd van de eerste bewoners, de Inca's en de Conquistadores. Een afbeelding van een condor, Spaanse ruiters te paard, symbolen van man en vrouw, het is er allemaal. Marisol vertelt veel. We kunnen niet alles volgen, details ontgaan ons, maar de grote lijn van het verhaal is duidelijk. Tegen enen zijn we terug op onze stek waar Marieken de hele ochtend gezelschap heeft gehad van Marisols dochter Carolina en haar meer Engels heeft geleerd dan ze tot nu toe uit de wel heel simpele en didactisch onverantwoorde boekjes heeft opgestoken.

's Middags bekijken we het rijk versierde kerkje en het huis van de markies met grote binnenplaats. Daarin is nog de grote bibliotheek te bewonderen waar het zoontje van de vrouw die toezicht houdt, zijn huiswerk zit te maken aan het bureau van de voormalige bewoner.

Wanneer we 's avonds nog even rondlopen, raken we in gesprek met een Argentijns-Duits stel. Beide architect, een aantal jaren gewerkt in Dublin, maar daar door de kredietcrisis onlangs ontslagen en nu laat hij haar zijn land zien en over enkele maanden is zij zijn gids in Duitsland, met als uitvalsbasis haar geboortestad Münster. Ze blijkt een goede kenner van de Enschedese markt, maar ook de coffee-shops te zijn!

Voorlopig verlaten we Argentinië en steken de volgende dag de grens over. De formaliteiten vallen mee en kosten ons twee uur. Een constante stroom van mensen loopt en holt op en neer met grote zakken op hun rug. Het zijn dagloners die vrachtwagens in Argentinië uitladen, de goederen de grens over sjouwen, in Bolivia weer in een vrachtwagen pakken en terugrennen om de volgende zak te halen. Hiermee worden alle inklaringsformaliteiten voor vrachtwagens omzeild. Voor ons een nieuwe confrontatie met de dagelijkse realiteit in een arm land als Bolivia, waar we nu, enkele dagen later,

al meer voorbeelden van hebben gezien. Kinderarbeid is hier normaal. De mijnen rond Potosi zijn hiervan een voorbeeld. Nog steeds, ook al zijn het nu coöporaties, werken hier jonge kinderen onder erbarmelijke en zeer ongezonde omstandigheden. Ook hier hebben de Spanjaarden zich niet van hun beste kant laten zien. In driehonderd jaar tijd zijn hier in de Cerro Rico, ooit de grootste zilvermijn ter wereld, 8 miljoen Afrikaanse slaven verbruikt, om het Spaanse hof en de kerk te verrijken.

Het eerste dorp waar we overnachten is Tupiza, een druk, gezellig en stoffig stadje, waar we genieten van de wekelijkse marktdag op donderdag. Alle bewoners van nederzettingen en pueblo's komen met bussen, maar vooral in open vrachtwagens met hoge bakken naar het regionale centrum om te kopen en verkopen, maar vooral ook om bij te kletsen, is onze indruk. De Boliviaanse cholita's zorgen voor kleur in een grijsbruine omgeving. Hun truien, rokken, schorten, de lange dikke vlechten en niet te vergeten de bolhoedjes, die in wankel evenwicht op hun hoofden balanceren. Ze zijn overal aanwezig en altijd bezig; geen klant bij de kraam, dan wordt er gehaakt of geborduurd. Ondertussen houden ze alles en iedereen in de gaten.

We slapen in een klein hotelletje en mogen gebruik maken van het zwembad iets verderop bij een hotel van dezelfde eigenaar. In de bazaar met honderden handeltjes in de meest uiteenlopende artikelen ontdekken we in de 'kruiden- en geneesmiddelenhoek' een kraam met gedroogde lamafoetussen en gordeldieren. Ook hier geldt, net als in China en andere culturen: waar je last van hebt of wat je graag wilt, daar eet je van. Dus wil je zwanger worden dan moet je iets van een foetus nemen, heb je hoofdpijn, dan eet je hersenen en voor de verhoging van de potentie eet je natuurlijk de testikels van willekeurig welk beest! Wanneer ik de lijkjes wil fotograferen maakt de eigenaar me onomwonden duidelijk dat dat niet de bedoeling is. Jammer.

Onze volgende stop is Uyuni, de uitvalsbasis voor een tocht over de Salar de Uyuni. We besluiten de auto's bij het hotel achter te laten en ons door een Landcruiser met chauffeur over de zoutvlakte te laten rijden. Geen slechte keus, blijkt, want in korte tijd is de onderkant van zijn auto met een dikke laag zout dichtgeplakt. De salar is indrukwekkend. Eén grote witte vlakte, 10.000 km² zout, met in het midden In-

cahuasi, een eilandje vol cactussen en waar rond het middaguur enkele tientallen Landcruisers met toeristen 'aanleggen'. De chauffeurs sturen hun klanten het eiland op en maken intussen een lunch klaar aan de rand van het eiland. Na een mooie wandeling naar de top zitten we aan zouttafels, waar onze gids Guido kip met rijst en groenten en cola heeft klaargezet. Links en rechts naast ons gebeurt hetzelfde.

Een paar Duitse jongens die in een gehuurde volkswagenbus aankomen, denken in een fata morgana verzeild te zijn geraakt, maar zo gaat het dus echt, elke dag weer. En het hoogseizoen is inmiddels voorbij, dus het kan nog veel erger.

We ontmoeten twee fietsende jongens uit Sydney, de derailleurs vol met zout. Ze doen min of meer de Panamericana, zijn begonnen in Alaska en eindigen in Ushuaia. Zestien maanden lang, 20.000 kilometer onder vaak zware omstandigheden. Twee dagen terug ook al enkele 'pushbikers' gesproken, buiten adem na een zware klim op 4000 meter hoogte. Diepe bewondering.

We zitten nu aan de rand van een kleine lagune, de Ojo del Inca, iets ten noorden van Potosi, bij Tarapaya. Inca-koning Huayna Capac kwam helemaal vanuit Cuzco om hier te baden, wij dus nog van iets verder weg! 'The green lagoon', in een vulkaankrater op 3700 meter hoogte heeft een doorsnee van 80 meter en is waarschijnlijk ook zo diep. In het midden borrelt water omhoog met een temperatuur van 35 graden. Heerlijk om te zwemmen. 's Morgens is het koud en slaat de damp van het water. Maria zwemt rond maar is nauwelijks zichtbaar.

Wij zijn hier de enige kampeerders. Af en toe komt een Boliviaans gezinnetje zich in het naastgelegen zwembadje wassen. Wanneer ze de lagune in gaan, blijven ze aan de kant, want zwemmen is een beetje krabbelen en de legende gaat dat een ooit verdronken Indiaanse met name de mannen, wanneer ze naar het midden zwemmen, met zich meetrokt de diepte in. Dat doet denken aan de Griekse sirenes of de Duitse Lorelei. Proefondervindelijk hebben we bewezen dat het wel meevalt met die Indiaanse dame of ze heeft het niet zo op buitenlanders...

Een enkele backpacker vanuit Potosi meldt zich en weekt het stof van het lijf.

We lezen wat, zwemmen, wandelen een rondje om de mooie plek vast te leggen en laten de mooie wegen die we de afgelopen dagen hebben gereden, op ons inwerken. Want mooi én spannend was de route hier naar toe. Alles hebben we gehad van ripio tot spekglad leem, rivierdoorgangen en rotsbodem, afgewisseld met stukken zand, waar je je eigen weg moet zien te vinden.

Via de walkie-talkie veel communicatie onderweg met Marieken en Dirk om elkaar te waarschuwen voor tegenliggers om tijdig een uitwijkplaats te vinden, maar ook om elkaar te wijzen op mooie punten om ons heen. We stoppen ook vaak voor het maken van foto's en om wat langer te genieten van de indrukwekkende panorama's.

Dirk heeft nieuw kaartmateriaal gedownload voor de GPS en daar maken wij ook dankbaar gebruik van. We hebben er een stel geweldige reisvrienden bij gekregen, met heel veel reiservaring en veel verhalen. Het plaatsen van een verhaal zal soms wat moeilijker zijn omdat we regelmatig de ongebaande wegen berijden en daarom minder mogelijkheden hebben onze belevenissen op de site te zetten.

Dirk en Marieken hebben GBAN, een rechtstreekse breedband satellietverbinding waarmee ze op elk plekje op de wereld mail kunnen ontvangen en verzenden. Hun website is zo opgezet dat ze met minimaal verbruik aan Kb's elke dag hun positie aan het thuisfront kunnen melden. En voorlopig is dat ook onze verblijfplaats. Dus, wanneer je denkt: waar zitten ze nu en waar blijft het volgende verhaal en je vindt geen nieuws op onze site, dan kijk je even op 2nomads.nl. Een aantal van jullie heeft de site al ontdekt, blijkens de reacties. Je kunt er ook meteen doorklikken naar G-Earth of G-Maps en inzoomen op de route en de plaats waar we zitten.

Omdat het regenseizoen langzaam maar zeker de toestand van de off-road-wegen gaat bepalen, zoeken we de komende weken meer het asfalt op om risico's te vermijden. Maar eerst genieten we hier nog een dag van deze prachtige omgeving boven Potosi.

